

УДК 339.168.5.338.47(447)

Соляник К. В.

Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. В. Лазаряна

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЕКТІВ ЩОДО РОЗВИТКУ ТРАНЗИТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Інтенсифікація транснаціональних транспортних потоків в умовах поширення міжнародної економічної кооперації привернула увагу до можливих шляхів розвитку транзитного потенціалу транспортної системи України, існуючий стан якої на сьогоднішній день не відповідає європейському рівню. В статті досліджено проекти, що наразі реалізуються в рамках Транспортної стратегії України на період до 2020 року, та спрямовані на створення умов для розвитку мережі українських транспортних коридорів, покращення транзитного потенціалу країни. Розкрито авторське бачення значення реалізації цих проектів для транспортної системи України та національної економіки..

Ключові слова: транспортна система, транзитний потенціал, проект, транспортна стратегія України, міжнародний транспортний коридор

Соляник Е. В. Реализация проектов развития транзитного потенциала транспортной системы Украины / Днепропетровский Национальный университет железнодорожного транспорта им. В. Лазаряна, Украина, Днепропетровск

Интенсификация транснациональных транспортных потоков в условиях распространения международной экономической кооперации привлекла внимание к определению возможных путей развития транзитного потенциала транспортной системы Украины, существующее положение которой на сегодняшний день не соответствует европейскому уровню. В статье исследованы проекты, которые сейчас реализуются в рамках Транспортной стратегии Украины на период до 2020 года, и направлены на создание условий для развития сети украинских транспортных коридоров, улучшение транзитного потенциала страны. Раскрыто авторское видение значение реализации этих проектов для транспортной системы Украины и национальной экономики.

Ключевые слова: транспортная система, транзитный потенциал, проект, транспортная стратегия Украины, международный транспортный коридор

Solyannik E. V. Implementation of projects on development of transit potential of the transport system of Ukraine / Dnepropetrovsk National University of Railway Transport. n. V. Lazaryana , Ukraine , Dnepropetrovsk

The intensification of transnational transport flows in the context of international economic cooperation drew attention to possible ways of development of the transit potential of the transport system of Ukraine, the current situation which corresponds to the European level. The article investigates the projects being realized in the framework of the Transport strategy of Ukraine for the period until 2020, which sets out the conceptual bases of formation and realization of state policy on ensuring the

stable and effective functioning of the sector of transport, creation of conditions for socio-economic development of the country, increase of competitiveness of the national economy and living standards. It is found that most of the projects are aimed at the technical and technological modernization of the transport development of the market environment, improving the safety of transport processes and the growth rate of exports of transport services with a view to creating favorable conditions for the effective functioning of the network of Ukrainian transport corridors, improvement of transit potential of the country. Revealed the author's vision of the importance of implementation of these projects for transport system of Ukraine and the national economy..

Keywords: transport, transit potential, draft, transport strategy of Ukraine, international transport corridor.

Вступ. Сучасні тенденції розвитку світової економіки характеризуються стрімким розвитком господарських зв'язків, поширенням міжнародної економічної кооперації, що обумовлює необхідність створення сприятливих умов для вільного переміщення товарів, технологій, капіталів і робочої сили та сприяє інтенсифікації транснаціональних транспортних потоків і міжнародного транзиту вантажів. Така ситуація створює величезні перспективи для економічного процвітання країн, розташованих в ареалі міжнародних транспортних потоків, таких як Україна.

Здавалося б Україна приречена носити статус транзитної держави та використовувати всі економічні вигоди від транзиту для забезпечення власної економічної стабільності. Адже її географічне положення, що визначається розміщенням країни на перехресті стародавніх торгівельних шляхів зі Сходу на Захід і з Півдня на Північ, дозволило їй посісти перше місце в Європі та третє в Євразії за коефіцієнтом транзитності, сформувало імідж транскордонної держави, що межує з десятьма країнами світу. Однак, незважаючи на це, із року в рік найбільш привабливі з економічної точки зору транзитні вантажопотоки все ж таки обминають нашу країну, і як результат падають обсяги бюджетних надходжень від транзиту, а відповідно й зменшуються частка транспортного сектору країни у валовому внутрішньому продукті.

Важливу роль у дослідженні сутності транзитного потенціалу, розробці практичних рекомендацій щодо використання транзитних можливостей країни відіграли вітчизняні і зарубіжні дослідники, серед яких В. Дикань, В. Кисильов, І. Малярчук, О. Мініна, Ю. Пащенко, С. Пирожков, Д. Прейгер, О. Собкевич, А. Хахлюк, О. Ємельянова та інші [1-7]. Однак, незважаючи на це, до поля наукових інтересів цих дослідників майже не увійшли дослідження, що стосуються проведення комплексного аналізу реалізації проектів, спрямованих на розвиток транзитного потенціалу транспортної системи України.

Формулювання мети статті. Метою статті є аналіз реалізації проектів щодо розвитку транзитного потенціалу транспортної системи України.

Виклад основного матеріалу. Нові стратегічні перспективи, які створюються в умовах інтенсифікації транзитопотоків між Європейським Союзом та Азіатсько-Тихоокеанським регіоном, привернули увагу держави щодо необхідності вирішення існуючих проблем в сфері транспортної системи

країни, як складової забезпечення розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, реалізації геополітичного потенціалу України як транзитної держави.

Особливий пріоритет для реалізації транзитного потенціалу України та забезпечення розвитку її транспортної системи має організація діяльності високошвидкісних міжнародних транспортних коридорів, як механізму створення єдиного транспортного простору в межах Європи та Азії. Наша держава активно співпрацює в даному питанні як шляхом підписання різного роду угод, що стосуються залучення транзитних вантажів на територію країни та відновлення її транзитних потужностей, так і прийняттям участі у розробці карт поєднання автомобільних і залізничних транспортних мереж, адміністративних процедур перетину кордонів, організаційних та експлуатаційних основ функціонування контейнерних і комбінованих перевезень. Все це сприяло тому, що вже сьогодні в Україні функціонує чотири з десяти пан'європейських МТК, а саме МТК №3,5,7,9, та євразійських міжнародних транспортних коридорів: коридор Балтійське море – Чорне море, коридор Європа – Кавказ – Азія, коридор ЧЕС, які зобов'язують доведення стану транспортної системи України до європейського рівня [8]. Адже зношений рухомий склад, портове устаткування (особливо засоби обробки вантажів), застарілість технологій виконання портових робіт, невідповідність стану як залізничних колій, так і автомобільних доріг європейським стандартам за багатьма показниками, складність процедур перетину кордонів не дозволяють налагодити роботу транспортної системи України у злагодженому, синхронному режимі та забезпечити доведення рівня якості транспортних послуг до світових стандартів. В зв'язку з цим особливо гостро постає питання проведення корінного технічного переоснащення транспортної галузі й реалізації істотних організаційних змін у всіх видах транспорту.

З цією метою Кабінетом Міністрів України 20 жовтня 2010 року було схвалено Транспортну стратегію України на період до 2020 року, якою визначено концептуальні засади формування та реалізації державної політики щодо забезпечення стабільного та ефективного функціонування галузі транспорту, створення умов для соціально-економічного розвитку країни, підвищення конкурентоспроможності національної економіки та рівня життя населення [9]. Стратегія передбачає реалізацію цілого ряду проектів, спрямованих на технічну та технологічну модернізацію транспорту, розвиток ринкового середовища, підвищення безпеки транспортних процесів та розвиток експорту транспортних послуг.

Так, для проведення технічної та технологічної модернізації транспортної системи України в рамках Транспортної стратегії наразі реалізуються проекти, що стосуються розвитку транспортної мережі, прискореного оновлення рухомого складу, впровадження прогресивних транспортних технологій. Зокрема, Комплексною програмою оновлення залізничного рухомого складу України на 2008-2020 роки передбачається придбання понад 3,5 тисячі пасажирських вагонів, 442 пасажирських електровози, 125 тепловозів, 236 електропоїздів, 133 дизель-поїзди та кількості одиниць іншої пасажирської техніки. Вантажний парк рухомого складу до 2020 року поповниться на 79,8 тисячі вантажних вагонів, 24,4 тисячі контейнерів, 765 вантажних електровозів

та близько 1,5 тисячі одиниць маневрових та колійних машин. Загальна вартість даного проекту складає 147,0 млн. дол. США, з яких станом на кінець 2013 року використано 34,21 млн. дол. США, що витрачені на придбання 640 одиниць піввагонів Крюковського вагонобудівного заводу [10].

Активно реалізуються й заходи щодо впровадження швидкісного руху пасажирських поїздів на залізницях України. Зокрема, в рамках виконання Державної цільової програми впровадження на залізницях швидкісного руху пасажирських поїздів на 2005-2015 роки, схваленої Кабінетом Міністрів України ще наприкінці 2004 року [11], сьогодні курсують прискорені потяги, які розвивають швидкість у 160 км/год. та з'єднують такі міста як Київ, Львів, Харків і Донецьк. Для втілення даної Програми в життя Укрзалізницею виконано чимало робіт з модернізації та капітального ремонту пристроїв автоматики, телемеханіки і зв'язку на суму 4,5 млн. грн., робіт з модернізації пристроїв електропостачання – на суму 7,2 млн. грн. та будівельно-монтажних робіт – на суму 6,35 млн. гривень. В цілому для виконання робіт з підготовки колії та інфраструктури до курсування швидкісних поїздів було інвестовано понад 440 млн. грн.

Проводяться роботи й з будівництва нового двоколійного Бескидського тунелю, який вичерпав свій експлуатаційний ресурс та не відповідає своєю пропускною здатністю потребам Укрзалізниці. Загальна кошторисна вартість будівництва складає 2,194 млрд. грн., у тому числі будівельно-монтажні роботи – 1,552 млрд. гривень. Станом на 1 грудня 2013 року на ліквідацію бар'єрного місця в напрямку 5 міжнародного транспортного коридору (придбання колійного обладнання, надання консультаційних послуг та виконання інших підготовчих робіт) витрачено 94,37 млн. дол. США [12].

Катастрофічний стан автомобільних доріг України, їх невідповідність європейським вимогам за рівністю та міцністю, низький рівень якості та безпеки перевезень пасажирів та вантажів обумовили необхідність розроблення та реалізації стратегічних орієнтирів щодо подальшого розвитку та функціонування автомобільного транспорту України. З метою вирішення даної проблеми в рамках Транспортної стратегії України передбачено розвиток мережі автомобільних доріг, підвищення рівня безпеки дорожнього руху, реформування системи державного управління автомобільними дорогами загального користування та екологізація будівництва й утримання автомобільних доріг України [9]. Зокрема, на сьогоднішній день уже завершено реалізацію проекту щодо ремонту автомобільної дороги Київ-Чоп, який передбачав покращення стану міжнародного транспортного коридору №3 Берлін - Вроцлав – Львів – Київ на ділянці від м. Броди до м. Житомир. Фінансування даного проекту відбувалося в рамках спільної угоди між Україною і ЄБРР та Україною і ЄІБ («Україна. Проект європейських доріг України») на загальну суму в 572 млн. євро, з яких 200 млн. євро – кредитні кошти ЄБРР та 200 млн. євро – кредитні кошти ЄІБ [13].

З метою покращення інфраструктури автомобільних доріг України та сприяння проведенню подальшої реформи в автодорожньому секторі України шляхом поліпшення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва станом на 1 грудня 2013 року в рамках даного проекту

освоєно коштів на суму 386 млн. євро, що становить 34% від загального обсягу інвестицій по даному проекту. В цілому проектом передбачено покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг Київ – Нові Яриловичі, Київ – Одеса, Київ – Чоп, Київ – Ковель – Ягодин, Київ – Знам'янка, Київ – Іванків – Овруч.

В рамках проекту «Покращення автомобільних доріг та безпеки руху», кінцевий термін реалізації якого завершується в 2017 році, проводяться роботи з приведення транспортно-експлуатаційного стану автомобільної дороги Київ – Харків Довжанський на ділянці від м. Лубни до м. Полтава (108 км) до європейського рівня та покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг загального користування на аварійно небезпечних ділянках і в місцях концентрації ДТП. Вже сьогодні для поліпшення характеристик дороги, підвищення рівня безпеки руху та зменшення кількості аварій інвестовано коштів на загальну суму 78,6 млн. дол. США, за які на окремих ділянках виконано роботи розширення існуючого земляного полотна та влаштування дорожнього одягу за параметрами I-б технічної категорії з чотирма смугами руху [14].

Величезна роль для розвитку транзитного потенціалу транспортної системи України належить транспортному коридору Балтійське море – Чорне море в рамках якого вже сьогодні функціонують комбінований поїзд «Вікінг» та контейнерний поїзд «Зубр». Для організації регулярного курсування цих поїздів українською стороною була проведена величезна робота. Зокрема, в 2002 році підписано Угоду про організаційні та експлуатаційні аспекти комбінованих перевезень в міжнародному сполученні між залізницями України, Білорусі та Литви. В 2011 році до умов даної угоди приєдналися Грузія та Молдова, а в 2012 році – Болгарія. В 2008 році підписано угоду про розвиток вантажних перевезень в напрямку Балтійське море – Чорне море. Досягнуто значних домовленостей з державною митною службою України, що сприяло скороченню тривалості контрольних процедур товарів, які переміщуються поїздами комбінованого транспорту та контейнерними поїздами. Для цього на станції «Одеса – Ліски» споруджено пункт митного контролю, складські приміщення, дві площі з кранами, призначені для підйому великовантажних контейнерів, впроваджено спрощену процедуру обробки товарів та організовано роботу митних органів за принципом «єдиного офісу». За словами більшості експертів організація руху через територію України такого типу поїздів сприяє не тільки збільшенню зовнішньоторговельних перевезень на ключових міжнародних напрямках, але й доведенню рівня якості транспортної послуги до європейських стандартів, прискоренню інтеграції України в світову транспортну систему [15].

Одним із найболючіших для транспортної системи України залишається питання спрощення процедури перетину кордонів, що значно впливає на ефективність транспортних перевезень та знижує транзитний імідж країни. Для подолання даної проблеми величезні зусилля докладаються з боку Міністерства інфраструктури України, яке наразі приймає активну участь у розробці єдиного залізничного права євразійських залізничних перевезень та у впровадженні в експлуатацію системи електронного документообігу в рамках Спільної декларації про розвиток євразійських залізничних перевезень, яку було

затверджено на міністерському засіданні Комітету з Внутрішнього Транспорту Європейської економічної комісії ООН представниками транспортних відомств країн-членів ЄЕК ООН.

Отже, проведений аналіз дозволяє з впевненістю говорити, що вже сьогодні здійснено значні кроки в напрямку реалізації масштабного інфраструктурного проекту з відновлення потужностей транспортної системи України та розвитку її транзитного потенціалу. Успішно функціонують та забезпечують зростання авіаперевезень і пасажиропотоку нові сучасні термінали, злітно-посадкові смуги аеропортів, швидкісні залізничні потяги типу «Інтер Сіті +», поступово модернізуються технології переробки вантажів в морських портах, будуються нові автомобільні дороги. Важливо й те, що Україна активно приймає участь у розбудові міжнародних транспортних зв'язків, які відкривають колосальні перспективи для забезпечення енергетичної безпеки країни, відновлення транзитного потенціалу та утвердження України в статусі конкурентоспроможної, економічно сильної держави.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, забезпечення розвитку транзитного потенціалу є важливим чинником економічного зростання країни і виступає як окремий просторовий ресурс сталого розвитку України в сучасних умовах. Сьогодні активно впроваджується в життя величезна кількість проектів, спрямованих на реалізацію загальної мети – відновлення транзитного потенціалу країни та утвердження України як економічно сильної держави на євразійському континенті. Ці проект є єдиним шляхом, здатним забезпечити використання такого важливого для економіки країни ресурсу, як транзитний потенціал, ефективна реалізація якого дозволить не тільки одержати додатково значні обсяги фінансових надходжень, але й реалізувати переваги свого вдалого геоекономічного й геополітичного розташування, стати фактором економічного зростання, джерелом інвестиційних ресурсів та ініціатором інновацій, мультиплікативно впливаючи на основні галузі національної економіки.

Література:

1. Дикань В. Л. Повышение транзитности Украины через интеграцию в мировую транспортную систему/ В. Л. Дикань // Вісник економіки транспорту і промисловості. — Х., 2005.- № 9-10. - С. 13-18.
2. Кисилев В. В. Транзитный потенциал Украины: проблемы и перспективы / В.В. Кисилев // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2009. – № 851. – С. 88-94.
3. Мініна О. В. Сучасний стан транзитної спроможності України в контексті євроазіатської інтеграції / О. В. Мініна // Вісник Чернігівського державного університету. Збірник. – Чернігів: ЦНТЕІ, 2010. – № 44. – С. 53-65.
4. Пащенко Ю. Є. Оцінка можливостей залучення додаткових транзитних вантажопотоків через Україну / Ю. Є. Пащенко // Залізничний транспорт України. - 2007. - № 5.– С. 33-37.

5. Пирожков С. Проблеми реалізації транзитного потенціалу України у контексті розширення ЄС і формування ЄСП / С. Пирожков, Д. Прейгер, І. Малярчук // Економіка України. - 2005. - № 3. – С. 4-19.
6. Прейгер Д. Щодо реалізації та розвитку транзитного потенціалу України: аналітична записка [Електронний ресурс] / Д. Прейгер, О. Собкевич, О.Ємельянова. – 2011. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/818/>. – Назва з екрана.
7. Хахлюк А. М. Україна – транзитна держава / А. М. Хахлюк // Економіка України. – 2001. – № 1. – С. 27-34.
8. Якименко Н. В. Пріоритетні напрямки розбудови міжнародних транспортних коридорів на території України (з точки зору Харківського регіону) / Н. В. Якименко // Комунальное хозяйство городов (научно-технический сборник). – 2007. -.№78. – С. 381-386.
9. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення транспортної стратегії України на період до 2020 року» від 20 жовтня 2010 року № 2174 – р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2174-2010-%D1%80>. – Назва з екрану.
10. Укрзалізниця до 2020 року суттєво оновить залізничний рухомий склад [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.magistral-uz.com.ua/print/news/ukrzaliznicja-do-2020-roku-suttevo-onovit-zaliznic.html>. – Назва з екрану.
11. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової програми впровадження на залізницях швидкісного руху пасажирських поїздів на 2005-2015 роки» від 31 грудня 2004 року № 979 – р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/979-2004-%D1%80>. – Назва з екрану.
12. Новий Бескидський тунель почнуть будувати завтра [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vgolos.com.ua/news/novyy_beskydskyy_tunnel_rochnut_buduvaty_zavtra_124475.html. – Назва з екрану.
13. Укравтодор: Щодо виконання робіт з реалізації Другого та Третього проекту «Ремонт автомобільної дороги Київ-Чоп» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=243177517. – Назва з екрану.
14. Уряд затвердив проект реконструкції автодороги М-03 Київ - Харків - Довжанський на ділянці Лубни – Полтава [Електронний ресурс]. –Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/ru/publish/article?art_id=246575827&cat_id=244276429. – Назва з екрану.
15. «Укрзалізниця» готується вдвоє збільшити загрузку контейнерних поездов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ukrnews.info/lenta/news_full.php?id=334154?%20http://www.info-kmu.com.ua/2013-10-10-000000am/article/16422008.html. - Загл. с екрана.